

KIINA HAASTAA HARMONIALLA

95

KOMMUNISTINEN PUOLUE VALAA UUTTA
IDEOLOGISTA PERUSTAA HISTORIAN VARAAN

Jyrki Kallio

FIIA BRIEFING PAPER 95 • Joulukuu 2011

ULKOPOLIITTINEN INSTITUUTTI
UTRIKESPOLITISKA INSTITUTET
THE FINNISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

KIINA HAASTAA HARMONIALLA

KOMMUNISTINEN PUOLUE VALAA UUTTA IDEOLOGISTA PERUSTAA HISTORIAN VARAAN

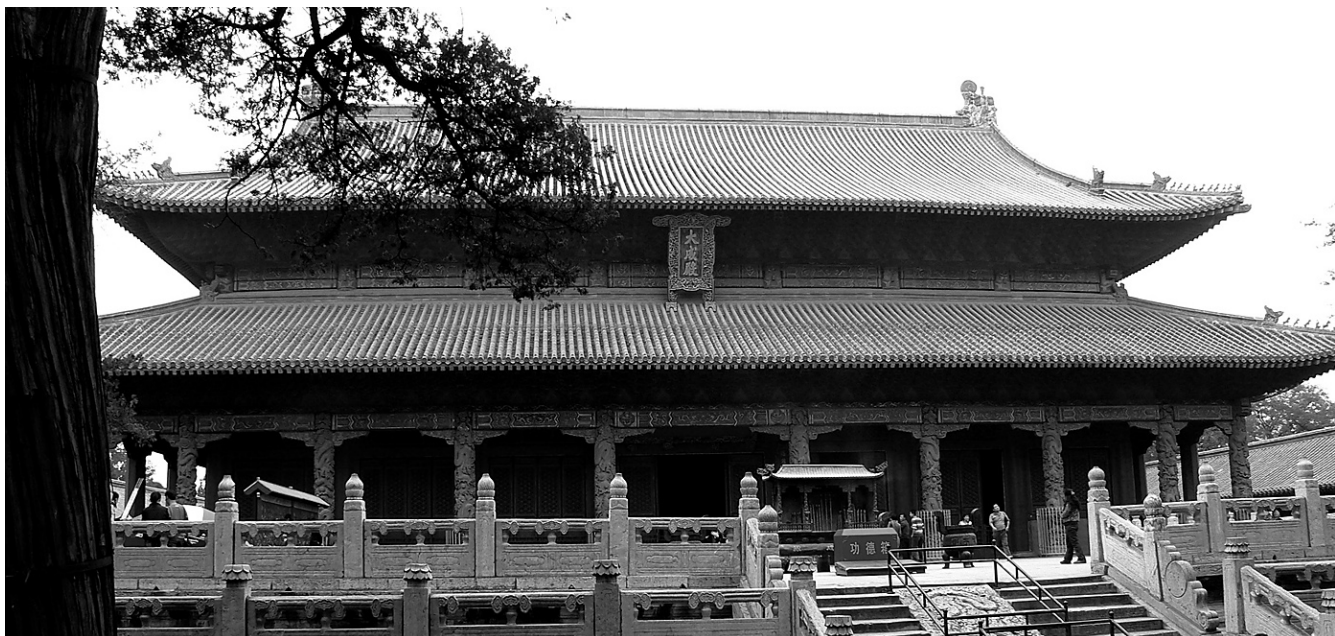

Jyrki Kallio
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

FIIA Briefing Paper 95
Joulukuu 2011

- Kommunismin jääminen markkinatalouden jalkoihin on luonut Kiinaan aatteellisen tyhjiön. Tästä huolimatta kansan enemmistö hyväksyy kommunistisen puolueen yksinvallan, koska talous kasvaa ja elinolot paranevat. Puolueen vallan perusteet saattavat kuitenkin horjua, jos seuraava kansainvälinen talouskriisi pysäyttää Kiinan kasvun.
- Kiinan kommunistisen puolueen on paikattava rapistunutta aatteellista perustaansa, jotta kansalaiset luottaisivat puolueeseen myös mahdollisen taantumun koittaessa. Samalla puolue pyrkii varmistamaan, etteivät ”epäilyttävät ainekset” pääse täyttämään aatteellista tyhjiötä. Paikkaustarpeina puolue käyttää Kiinan perinteisistä oppisuunnista, erityisesti kungfutselaisuudesta, lainattuja arvoja kuten ”harmoniaa”.
- Moniarvoistuvassa ja entistä avoimemmassa Kiinassa puolue ei kykene monopolisoimaan historian ja perinteen tulkittamista. Puolueen tulkinnoilla on sekä puoltajansa että vastustajansa, jotka käyvät vilkasta väittelyä eri foorumeilla. Näistä väittelyistä on tullut tärkeä osa Kiinan yhteiskunnallista keskustelua.
- Kiinalaiset ulkopolitiikan teoreetikot muotoilevat uutta kansainvälisen järjestyksen mallia, jossa länsimaista perua oleva valtioidenvälisyys korvattaisiin kiinalaisen perinteen mukaisella harmonisella kansainyhteisöllä. Kiina korostaa, että se ei havittele hegemoniaa, mutta ei salli sitä muillekaan.

Globaali turvallisuus -tutkimusohjelma
Ulkopoliittinen instituutti

Kungfutsen temppeli hänen kotiseudullaan Qufussa, Shandongin maakunnassa. Kuva: Gisling / Wikimedia Commons.

Kiinan kommunistisen puolueen keskuskomitean lokakuussa pidetyn vuotuisen kokouksen teemana oli tällä kertaa kulttuuri. Tämä ei ole sattumaa, eikä kulttuuri ole niin viaton ja epäpoliittinen aihe kuin mitä voisi äkkiseltään luulla. Kiinassa sana tuo mieleen kulttuurivallankumouksen, uudistuspolitiikan aikaa edeltäneen poliittis-taloudellisen kaaoksen vuosina 1966–1976. Nyt puolue pyrkii valjastamaan kulttuurin, perinteen ja historian uuden, kansaa yhdistävän aatteellisen perustan luomiseen.

Puolue tarvitsee uuden aatteellisen perustan, koska vanha on pahasti rapistunut. Kiinasta on tullut käytännössä läpeensä kapitalistinen valtio. Vaikka talouskasvu pitää toistaiseksi kansan enemmistön tyytyväisenä, puolue ei voi luottaa kansalaisten uskollisuuden jatkuvan loputtomiin. Lomautusten ja työttömyyden lisäämä eriarvoisuus, maanomistuskiistat, huonot työolot ja ympäristöongelmat ovat jo kasvattaneet mellakoiden ja muiden mielenilmausten määrän hälyttäviin mittoihin. Puolueen on pakko pönkittää omaa asemaansa Kiinan aatteellisena ja henkisenä johtajana siltä varalta, että sen talousjohtajuus ei jatku nykyisen kaltaisena menestystarinana.

Kulttuurilla on myös ulkopoliittisista merkitystä. Kiinan johto joutuu ulkopoliitikassa pelaamaan kahdella tasolla. Se joutuu kannanmuodostukseensa huomioimaan maan sisällä käytävässä yhteiskunnallisessa keskustelussa esitetyt mielipiteet. Poliittisen järjestelmän epädemokraattisuuden vuoksi kansalaismielipiteen merkitys ei välttämättä ole kovin suuri, mutta halutessaan Kiinan johto voi

vedota yleiseen mielipiteeseen perustellessaan politiikkaansa muulle maailmalle. Myös kulttuuriperinteellä voidaan ratsastaa samalla tavalla. Kulttuuriin viitataan ahkerasti Kiinan ulkopoliittisessa retoriikassa.

Syyskuussa Kiinan valtioneuvoston julkaisemassa, maansa rauhanomaista kehitystä koskevassa valkoisessa kirjassa (*Zhongguo de heping fazhan, baipishu*) pyydetään myötätuntoa Kiinan johdon vastuullisuudelle kansaansa ja sen vaalimaa kulttuuriperinnettä kohtaan: ”Toivomme vilpittömästi, että kansainvälinen yhteisö saavuttaa entistä syväliemmän ymmärryksen Kiinan pitkästä kulttuuritraditiosta ja kunnioittaa Kiinan kansan arvossa pitämiä valtiollisen suvereniteetin, turvallisuuden, alueellisen integriteetin ja yhteiskunnallisen vakauden periaatteita.”¹

Lisäksi Kiina haluaa hälventää pelkoa voimistumisestaan korostamalla, että Kiinan ulkopoliitiikka on luonteeltaan hyväntahtoista ja rauhanomaista. Niinpä Kiinan johto viestittää, että maan kulttuuriperinteeseen ei kuulu ylivalta-aseman tavoittelu. Syyskuuisessa valkoisessa kirjassa todetaan: ”Kiinalaiseen kulttuuriin on aikojen alusta saakka kuulunut näkemys, että maailma muodostaa yhden harmonisen kokonaisuuden. Tämä näkemys muodostaa perustavanlaatuisen arvoperustan ihmisten välisille suhteille, ihmisen ja luonnon väliselle suhteelle sekä

1 Suomenos kirjoittajan.

valtioiden välisille suhteelle. – – Kiinan rauhanomaisen kehitys rikkoo perinteisen mallin, jossa suurten valtioiden vahvistuminen väistämättä johtaa ne tavoittelemaan hegemonia-asemaa.”²

Kommunistipuolueen keskuskomitea hyväksyi lokakuuisessa kokouksessaan uudet suuntaviivat Kiinan kulttuurisen ”pehmeän voiman” kasvattamiseksi ja perinteisen kulttuurin edistämiseksi. Pitkästä dokumentista ei löydy konkreettisia ehdotuksia toimenpiteiksi mutta kaksi asiaa nousee korostetusti esille. Ensinnäkin kiinalaisen kulttuurin tulee yhdistää kaikki etniset ryhmät – Kiinan kaltaisessa etnisesti kirjavassa maassa kansallisen yhtenäisyyden korostaminen on elinehto. Toiseksi kiinalaisen kulttuurin perustana tulee olla se osa Kiinan ”mallikelpoisesta perinteisestä kulttuurista”, joka on säilyttämisen arvoista. Sanamuoto antaa ymmärtää, että kaikki perinteinen kulttuuri ei suinkaan ole mallikelpoista. Puolue haluaakin oletettavimmin poimia perinteestä vain omiin tarkoituksiinsa sopivimmat elementit.

Oikeutus valtaan haetaan historiasta

Kansallisen yhtenäisyyden ylläpitämisessä historialla ja sen tulkinnoilla on suuri merkitys. Historian tulkintojen käyttämisellä poliittisiin tarkoituksiin on Kiinassa pitkä perinne. Ne ovat aina olleet keskeisiä myös kommunistisen puolueen johdolle sen pyrkimyksissä vahvistaa asemaansa.

Kiinan kansantasavallan suurimman poliittisen mallituksen, kulttuurivallankumouksen, lähtölaukauksena toimi historiallinen näytelmä. Historioitsija Wu Hanin kirjoittamaa *Hai Rui erotetaan virasta* -nimistä teosta esitettiin Peking-oopperan muodossa 1960-luvun alussa. Wu oli aiemmin kritisoinut kommunistista puoluetta historiankirjoituksen politisoinnista, ja oli kohtalon ivaa, että hänen näytelmänsä joutui politisoinnin uhriksi. Puhemies Mao Zedongin lähimmät tukijat tulkitsivat näytelmän Maoa vastaan suunnatuksi taantumukselliseksi pilkanteoksi ja saivat siitä tekosyyntä ”Suuren proletarisen kulttuurivallankumouksen” aloittamiselle 1960-luvun puolivälissä. Uuden vallankumouksellisen kulttuurin luomisen varjolla rakennettiin terrorikoneisto, joka teki Maon vallasta ehdottoman. Wu Han kuoli vankilassa vuonna 1969.

2 Suomennos kirjoittajan.

Wu Hanin näytelmän konna oli Ming-dynastian Jiajing-keisari (hallitsi 1521–1567), joka muistetaan juuri historian politisoinnista. Hän pakotti raipoin ja piiskoin virkakuntansa tunnustamaan, että yli vuosituhatta aiemmin hallinneen Han-dynastian oikea vallanperijä oli muuan Liu Bei. Jiajing-keisari tahtoi torjua erään historiallisen ennakkotapauksen käyttämisen itseään vastaan, ja siksi akateemiselta vaikuttava kysymys muinaisesta vallanperijästä oli hänelle tärkeä.

Han-dynastian oikeasta vallanperijästä oli kiistelty vuosisatoja eikä yksimielisyyttä ole vieläkään. Han-dynastian merkitystä kuvastaa, että sen mukaan on nimetty niin Kiinan pääväestö (*hanzu*), kieli (*hanyu*) kuin kirjoitusmerkit (*hanzi*). Han-dynastian katsotaan myös edustavan kiinalaisen yhtenäisvaltion alkua. Historiankirjoituksen valtavirta on jo vuosisatoja edustanut näkemystä, jonka mukaan Han-dynastian vallan peri muuan Cao Pi. Tähän näkemykseen yhdistyy myös oppi siitä, että hallitsijan vallan oikeutuksen edellytys on valtakunnan yhtenäisyys: hallitsija, joka ei kykene takaamaan valtakunnan yhtenäisyyttä, ei ansaitse asemaansa. Kiinalaisessa mytologiassa yhtenäisyys on ”Taivaan mandaatin”, ylimaallisen vallan valtuutuksen, tärkein ulkoinen tunnusmerkki. Tähän opinkappaleeseen uskoo myös Kiinan kommunistinen puolue vaikka ei ylimaallisia voimia tunnustakaan.

Syyskuinen valkoinen kirja Kiinan rauhanomaisesta kehityksestä toistaa myyttiä kiinalaisen sivilisaation viisituhattavuotisesta, katkeamattomasta jatkumosta. Tosiasiassa se, mikä yleensä mielletään Kiinaksi – kiinalaisten asuttama valtava, ikaikainen yhtenäisvaltio – ei ole eurooppalaisia kansallisvaltioita vanhempi rakennelma. Lisäksi Kiinan kommunistinen puolue on ”dynastia” vielä nuori.

Kiinalaista poliittista ajattelua kuvastaa, että kiinan kielen sana legitimitetille, *zhengtong*, tarkoitti alun perin oikeutettua vallanperimystä. Kommunistisen puolueen onkin ollut tarpeen kirjoittaa historia sellaiseksi, että nykyvaltio ja -hallinto näyttävät osana pitkää historiallista jatkumoa. Taivaan mandaatti kuuluu kommunistiselle puolueelle, koska sen vallan alla Kiina yhdistyi ja yhtenäistyi.

Kommunistipuolueen vallan oikeutus perustui alun perin pitkälti sen kykyyn palauttaa rauha ja vakaus vuosisataisen kaaoksen jälkeen vuonna 1949. Sen jälkeen keskeisessä asemassa on ollut valtiollinen

yhtenäisyys. Kiinan valtioalueeseen kommunistit ovat Neuvostoliiton valtapiiriin menetettyä Mongoliaa lukuun ottamatta lukeneet samat alueet kuin edeltäjänsä tasavaltalaishallituksessa ja viimeisen keisarillisen dynastian mantšuhallitsijat. Kommunistinen historiankirjoitus on luonut kuvan monikansallisesta Kiinasta, jollainen on aina ollut olemassa: menneinäkin aikoina Kiinan nykyiset vähemmistökansallisuudet olivat tiiviissä, symbioottisessa yhteydessä keisarikunnan ydinosaan. Tämän vuoksi Tiibetin ja Taiwanin asema ovat puolueelle elämän ja kuoleman kysymyksiä. Jos Kiina hajoaisi, puolueen oikeutus valtaan katoaisi.

Mallikelpoinen perinne on sosialistista harmoniaa

Taivaan mandaatti edellyttää yhtenäisyyttä, ja yhtenäisyys edellyttää vakautta. Lujakaan keskusvalta ei pysty ylläpitämään vakautta, jos suuri osa Kiinan kansaa kokee talouskasvun hiipuesssa, että kommunistipuolueen lupaukset vaurauden levittämisestä kaikille on rikottu. Siksi puolue pyrkii vahvistamaan vakautta myös ideologisin keinoin, voimistamalla kansan identifioitumista yhteisiin – puolueen – arvoihin. Tästä syystä Kiinan nykyinen poliittinen mantra on ”sosialistisen ja harmonisen yhteiskunnan rakentaminen”. Harmonia on pehmeämpi ilmaus kuin vakaus, mutta sanan perussisältö ei jää kenellekään epäselväksi. Harmonian nimissä puolue pyrkii vaimentamaan kriittiset äänet. Kiinan nettikansalaiset käyttävätkin ironista kiertoilmaisua ”harmonisointi” puhuessaan sensuurista.

Kansallismielisyys on valtaapitävien rakastama työkalu, ja puolueen tavoitteena näyttääkin olevan kansan yhdistäminen uuden, pelkkää kommunismia ehomman kansallisen ideologian avulla. Uutta ideologista perustaa valetaan Kiinan perinteisistä oppisuunnista lainattujen arvojen, ennen muuta harmonian, varaan. Konkreettisine osoituksina tästä perinteisiä juhlapäiviä on palautettu kalenteriin, moni koulu avaa lukuvuotensa seremonioin, joissa pukeudutaan muinaisen oppineiston kaapuihin ja päähineisiin, ja perinteisiä oppeja tutkivia instituutteja on perustettu moneen yliopistoon.

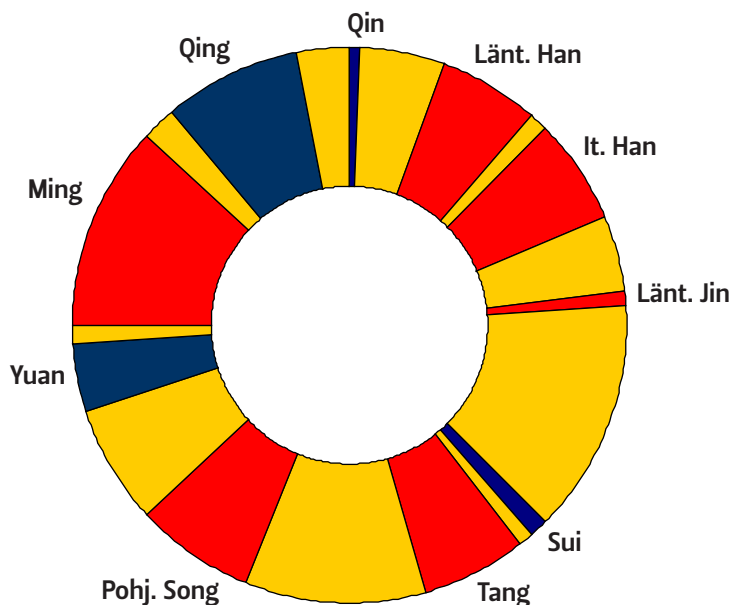
Keisarillisella ajalla perinteisistä oppisuunnista näkyvimmissä asemassa oli kungfutselaisuus (kongfuzilaisuus), vuonna 479 eaa. kuolleen Kungfutsen (Kongfuzin) eli Mestari Kongin oppeihin perustuva eettis-moraalinen yhteiskuntafilosofia.

Ei olekaan ihme, että moni edellä mainituista kansallisen ideologian ilmentymistä liittyy tavalla tai toisella juuri siihen. Kungfutsen synnyinseudulle on jopa suunniteltu rakennettavaksi uutta ”kulttuuripääkaupunkia”.

Shanghain maailmannäyttelyssä vuonna 2010 Kiinan paviljongissa esitettiin elokuvaa *Harmoninen Kiina*, jossa harmonia määriteltiin kahden Kungfutsen sanonnan avulla: ”Herrasmies edistää toimillaan harmoniaa mutta ei yhdenmukaisuutta” sekä ”Seuraan sydämeni ääntä mutta en riko rajoja.” Yhdenmukaisuuden torjuminen viittaa epäilemättä Deng Xiaopingin lausumaan, jonka mukaan siinä, että osa kansasta rikastuu ennen muita, ei ole mitään vikaa. Rajoilla taas tarkoitetaan yhteiskunnan normeja – erityisesti puolueen asemaa.

Kommunistipuolueen tukemat ”sosialistiset kungfutselaiset” esittävät kungfutselaisuuden tavalla, joka muistuttaa Ming- ja Qing-dynastioiden puhasoppisuuskampanjoista. Eräät asemastaan tarkat keisarit pitivät tarpeellisena tyypistää kungfutselaisuuden opetukset joukoksi perusohjeita, maksiimeja. Maksiimeihin valikoitiin muun muassa kunnioitus vanhempia ja esivaltaa kohtaan, lojaalisuus, harmonia, koulunkäynnin arvostus, lainkuuliaisuus ja omaan arpaansa tyytyminen. Nämä arvot sopivat myös Kiinan kommunistiselle puolueelle. Samantapaisen harmittoman ja epäpoliittisen kungfutselaisuuden puolesta puhuu myös tv-filosofi Yu Dan, jonka oppisuuntaa popularisoivasta kirjasta *Lunyu xinde* (julkaistu suomeksi nimellä *Kiinan viisauden sydän – mitä Konfutse nyt sanoisi?*) tuli valtaisa myyntimenestys viime vuosikymmenen lopulla.

Toisaalta puolue ei halua avoimesti asettua nimenomaan kungfutselaisuuden kannattajaksi, koska se merkitsisi puolueen aikaisempien kantojen pyörämistä. 1900-luvun vallankumouksellisille, niin kommunisteille kuin muillekin, kungfutselaisuus oli kaiken taantumuksellisuuden ilmentymä. Kulttuurivallankumouksen aikana kansaa kehoitettiin ”kaatamaan kungfutselaisuuden romukaupat”. Niinpä puoluejohto tyytyy puhumaan yleisesti perinteisten, kotimaisten oppien ja arvojen puolesta. Niiden virallinen yhteisnimitys on *guoxue*, joka voidaan kääntää ”kansalliseksi opiksi”. Viime aikoina puoluejohto onkin kosiskellut myös taolaisia. Lokakuussa puoluejohto lähetti edustajansa ensimmäisen Kiinassa järjestetyn kansainvälisen taolaisuuskonferenssin avajaisiin.

Haasteita puolueen tulkinnoille

Moniarvoistuvassa ja entistä avoimemmassa Kiinassa kommunistipuolue ei kykene monopolisoimaan historian ja perinteen tulkitsemista. Puolueen tulkinnoilla on sekä puoltajansa että vastustajansa, jotka käyvät vilkasta väittelyä eri foorumeilla. Näistä väittelyistä on tullut tärkeä osa Kiinan yhteiskunnallista keskustelua, jossa argumentit on perinteisestikin ammennettu historiasta.

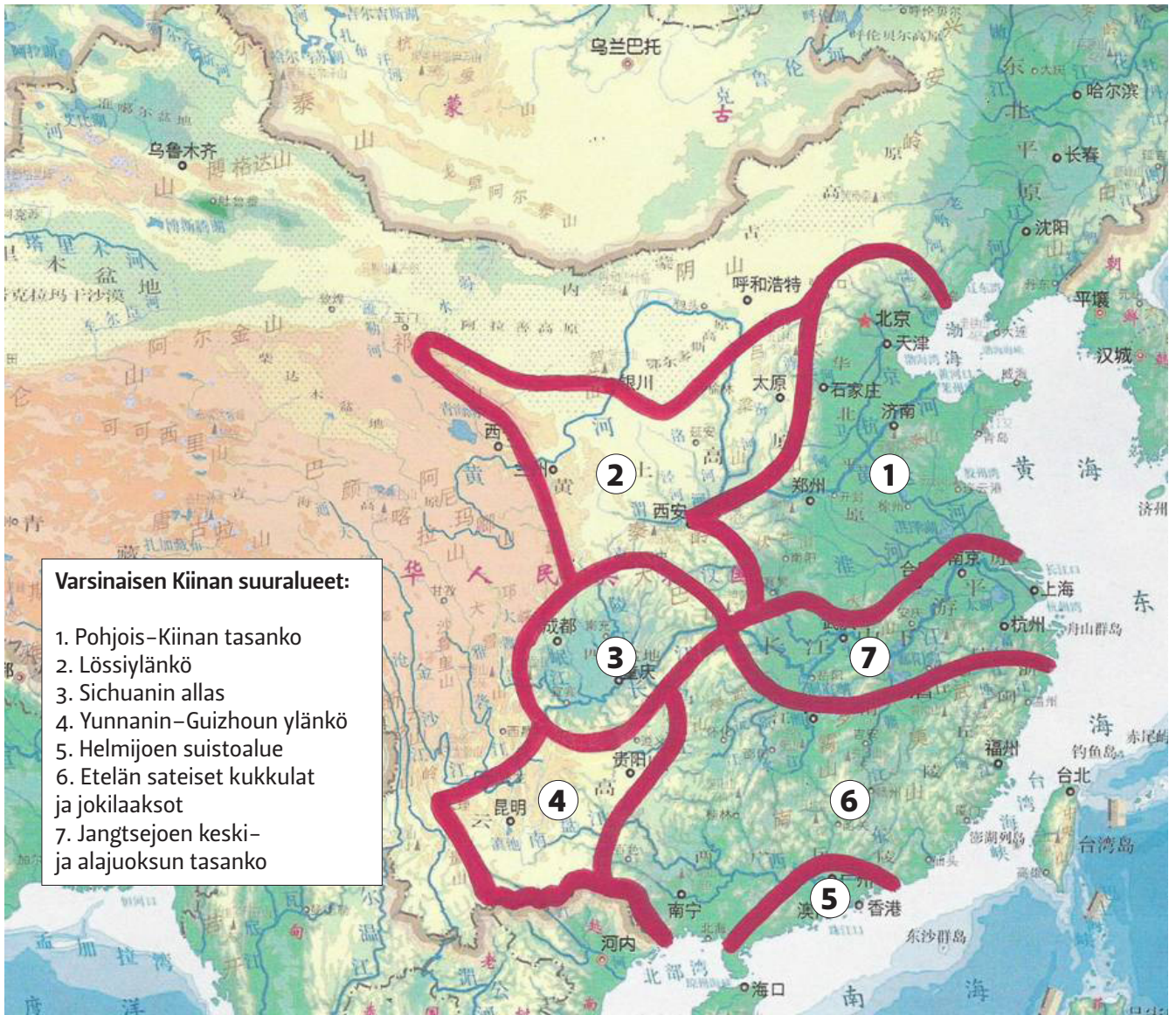
Puolueen edustamalla historiankirjoituksella on Kiinassa myös haastajansa. Professori Ge Jianxiong Fudanin yliopistosta on halunnut purkaa käsityksen, että yhtenäisyys olisi ollut Kiinan historian vallitseva suuntaus ja että Tiibet tai Taiwan olisivat olleet osa Kiinaa ”ikimuistoista ajoista” lähtien. Jos Kiinan runsaan kahdentuhannen vuoden mittainen keisariaika sijoitetaan Gen analyysiin perustuen kellotaululle, yhtenäisyyden jaksot kattavat yhteensä noin kuusi tuntia. Jos jätetään pois ne kaudet, jolloin Kiina oli valloittajadynastioiden, kuten mongolien ja mantšujen, vallan alla, supistuu yhtenäisyyden aika vajaan viiteen tuntiin. Lisäksi tämä ”yhtenäisyys” on valtaosan ajasta kattanut vain keisarikunnan ydinalueet, ns. Varsinaisen Kiinan. Tiibet ja Taiwan olivat keisarillisen Kiinan tosiasiallisessa hallinnassa vain osan mantšujen Qing-dynastian hallintokautta – kellotaululla puolisen tuntia.

Journalisti Xiao Jiansheng on puolestaan halunnut torjua virallisen näkemyksen, jonka mukaan yhtenäisyys olisi luontaisesti suotavampi tila kuin hajaannus.

Xiaon mukaan hajaannus on usein merkinnyt moniarvoisuutta, mikä on edistänyt tieteiden ja taiteiden kehitystä. Sekä Xiao että Ge muistuttavat, että yhtenäisyys on useimmiten saavutettu voima- ja sortopoliittikan avulla. Xiao esitti mielipiteensä kirjassa, joka kiellettiin heti julkistamisensa jälkeen vuonna 2007. Ge taas on sittemmin ”harmonisoinut” mielipiteitään.

Myös kansallisen opin, erityisesti kungfutselaisuuden, olemusta on selitetty ja tulkittu eri tavoin. Kiinan yhteiskuntatieteellisen akatemian tutkija Liang Tao on yksi niistä, jotka katsovat, että alkuperäinen kungfutselaisuus korosti yhteiskunnallista avoimuutta ja tasa-arvoisuutta. Liangin mukaan kungfutselaisuus sisälsi demokratian idun, jota nyky-Kiinassa täytyisi ryhtyä uudelleen vaalimaan. Eräät muut akateemikot korostavat kungfutselaisuuden yhteiskuntakriittisyyttä ja kapinallisuutta ja näkevät, että tietyillä keisarivallan marginaalissa vaikuttaneilla kungfutselaisuuden uudistusliikkeillä on ollut yhtäläisyyksiä eurooppalaisten valistusfilosofien ajatusten kanssa. ”Sosialistiset kungfutselaiset” luonnollisesti tuomitsevat tällaiset tulkinnat.

Kiinan ulkopuolella paljon julkisuutta on saanut ”poliittisen kungfutselaisuuden” kellokkaaksi julistautunut entinen korkeakouluopettaja Jiang Qing, joka haluaisi tehdä kungfutselaisuudesta Kiinan uuden kansallisen uskonnon kommunismin tilalle. Jiangin näkemykset kungfutselaisuudesta ovat dogmaattisia eikä niillä ole kannatusta ainakaan niiden parissa, joiden mukaan kungfutselaisuuden ydin on sen moniarvoisuudessa. Vaikuttaa yllättävältä,

että Jiang ei ole joutunut vaikeuksiin viranomaisten taholta. Selitys piilee luultavasti siinä, että Jiang toimii puolueen kannalta hyödyllisenä vastavoimana liberaaleille, demokratiasta haaveileville kungfutselaisille ajattelijoille korostaessaan keskusvallan ja ylhäältä johdetun harmonian välttämättömyyttä.

Vaikka Jiang Qingin näkemykset ovat radikaaleja, ne ovat samalla varsin naiiveja. Jiang yritti kymmenkunta vuotta sitten estää Jangtsejoen suurpadon rakentamisen vetoamalla siihen, että patoallas hukuttaisi Liu Bein – Jiangin mukaan Han-dynastian oikean vallanperijän – esi-isien haudat. Vetoamus jäi tehottomaksi. Jiang Qing lienee uskonut populaarihistorian välittämään kuvaan Liu Beistä kungfutselaisten ihanteiden ruumiillistumana, hyveellisenä ja humanina hallitsijana. Todellisuudessa Liu Bei oli kuriin ja rangaistuksiin uskonut legalistisen koulukunnan edustaja. Sellaisia olivat keisariajalla kaikki hallitsijat: vain pinnalta kungfutselaisia.

Kommunistipuolueen uusi aatteellinen perusta tulee tuskin olemaan muuta kuin silotetta ja maalia rapistuneen vanhan ideologisen pinnan peitteenä. Puolueen opin ytimenä on jatkossakin oltava marxismi-leninismi ja Mao Zedongin ajattelu, sillä muutoin puolue kieltää itse itsensä. Jotta liian moni ei heräisi vaatimaan todellisia saati puolueelle epämieluisia uudistuksia, puoluejohdon täytyy yrittää hillitä avointa keskustelua perinteen ja erityisesti kungfutselaisuuden oikeasta luonteesta.

Ei myöskään käy päinsä, että kansa kyseenalaistaisi puolueen kyvyn valita perinteestä sen ”mallikel-poiset” elementit. Puolueen on kuitenkin vaikeaa sensuroida tai estää keskustelua aiheesta, sillä internetissä vellova mielipiteiden vaihto on usein naamioitu akateemiseksi ja aatehistorialliseksi. Kiinalaiset ovat tottuneet siihen, että historiaa käytetään nykypolitiikan aseena, joten he osaavat lukea rivien välistä.

Kaksi kysymystä historian ja perinteen voimasta

Kiinan kommunistinen puolue ei pysty estämään ihmisiä tekemästä omia päätelmiään perinteestä ja sen merkityksestä. Tämän johdosta herää kaksi kysymystä.

Ensimmäinen kysymys kuuluu, onko toisinajattelulla merkitystä vai onko se vain kärpäsen surinaa armeijaa ja poliisivoimia komentavan puoluejohdon korvissa. Internetin keskustelupalstoilla perinne- ja historiatietoisuus kytkeytyvät usein kansallismielisyyteen, mikä on periaatteessa puolueen mieleen. Valtiojohto voi myös halutessaan piiloutua kansan tahdon taakse.

Kansallismielisyys on kuitenkin kaksiteräinen miekka. Kansalaiskeskustelu saa velloa vapaana vain niin kauan, kun puolueen asemaa ei suoraan kyseenalaisteta. Historiasta ja perinteestä puhuttaessa rajat kuitenkin ylittyvät helposti, millä voi olla arvaamattomia seurauksia. Esimerkiksi mantšujen aseman kyseenalaistaminen dynastisessa jatkumossa heidän ”epäkiinalaisuutensa” perusteella saa paljon vasta-kaikua valtaväestön keskuudessa. Tämä ei kuitenkaan ole virallisen kansallisuuspolitiikan mukaista, ja kyseenalaistus johtaa loogisesti väitteeseen, että Kiinan valtioalue on määritelty kestävämmiin perusteisiin.

Lyhyellä aikavälillä merkittävämpää on kuitenkin se, että kansalaiskeskustelu heijastelee puolueen sisäisiä erimielisyyksiä. Vaikuttaa nimittäin ilmeisesti, että osalle puoluejohtoa harmittomaksikin kuohittu versio kungfutselaisuudesta on liikaa. Tammikuussa Tian’anmenin aukion laidalle, Kiinan kansallismuseon pohjoispäätyyn, pystytettiin Kungfutsen patsas. Huhtikuussa patsas kuitenkin yön pimeydessä ja vähin äänin siirrettiin museon sisätiloihin. Nyt Tian’anmenin aukio on jälleen pyhitetty yksinomaan kommunistipuolueen vallan symboleille. Yleisen arvion mukaan patsaan siirron takana on puolueen vanhoillinen siipi. Vanhoillisten vaikutusvaltaisuuden ymmärtää myös Chongqingin puoluejohtaja Bo Xilai, ensi vuonna tehtävien johtajavalintojen mahdollinen musta hevonen. Bo on pyrkinyt kasvattamaan mainettaan kulttuurivallankumousnostalgialla ratsastavalla ”punaisen kulttuurin” kampanjallaan.

Toinen kysymys kuuluu, mitä Kiinan kommunistisen puolueen mahdolliset ideologiset suunnanmuutokset

merkitsevät muulle maailmalle. Kiinalaiset ulkopoliitiikan teoreetikot rakentavat uutta kansainvälisen järjestyksen mallia, jossa länsimaista perua oleva westfalenilainen valtiokeskeinen järjestelmä nähdään vain välivaiheena matkalla kohti kiinalaisen perinteen mukaista yleismaailmallista kansainyhteisöä. Harmonisen yhteiskunnan rakentaminen halutaan laajentaa koskemaan koko maailmaa. Tavoite kuulostaa haaveelliselta haihattelulta mutta syyskuisen valkoisen kirjan perusteella kysymys on yksinkertaisesti keskinäiseen kunnioitukseen, tasavertaisuuteen ja yhteisiin sääntöihin pohjautuvasta järjestyksestä.

Kommunistipuolueen määritelmän mukaisella harmonialla pitää olla selvät rajat. Kiina ei tyydy olemaan kakkosluokan suurvalta, vaan haluaa olla määrittämässä uuden järjestyksen sääntöjä ja rajoja. ”Pehmeä voima” ja ”rauhanomainen nousu” ovat hyviä iskulauseita pyrkimyksissä harmonisoida maailmaa, ja vanhoillisimmatkin kommunistit joutuvat tunnustamaan Kungfutsen – vaikka hän koti- maassaan joutaisikin museoiduksi – puhemies Maoa paremmaksi diplomatian keulakuvaksi. Viimeistä sanaa kaksi ja puoli vuosituhatta sitten eläneen mestarin ajatusten ”oikeasta” luonteesta ei ole vielä lausuttu, ja ainakin Kiinan ulkomaille suunnatussa retoriikassa Kungfutsen nimeä tullaan hyödyntämään vielä pitkään.

Ulkopoliittinen instituutti
Kruunuvuorenkatu 4
FI-00160 Helsinki
tel. +358 9 432 7000
fax. +358 9 432 7799
www.fiia.fi

ISBN 978-951-769-330-1

ISSN 1795-8059

Kansikuva: Jay P. Lee / Flickr.com

Taitto: Juha Mäkinen

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.